

**BIJDRAGE TOT DE KENNIS VAN DE NEDERLANDSE
BASTAARDSCHORPIOENEN (ARACHNIDA,
PSEUDOSCORPIONIDA)**

door

L. VAN DER HAMMEN

Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden

Over de bastaardschorpioenen van Nederland zijn slechts enkele verspreide gegevens gepubliceerd; deze gegevens moeten bovendien bijna alle nog eens op juistheid van determinatie worden gecontroleerd. Ik meen dat een naamlijst die als basis kan dienen voor verder faunistisch onderzoek (afgezien van Ritsema, 1874) tot nu toe voor ons land niet bestond. Het is daarom zeer verheugend dat Prof. Dr. M. Beier (Naturhistorisches Museum, Zoologische Abteilung, Wenen), naast zijn bewerking van ons buitenlandse materiaal, ook nog tijd heeft gevonden voor determinatie van de Nederlandse bastaardschorpioenen uit de verzameling van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie. Het bleek hem dat deze collectie een aantal interessante aanvullende gegevens verschafte over de verspreiding van verscheidene soorten. Daar Prof. Beier zelf, door drukke werkzaamheden, geen tijd beschikbaar had voor het samenvatten hiervan in een publicatie, verzocht hij mij zijn determinaties in een artikel te verwerken. Het volgende is hiervan het resultaat, waarbij nadrukkelijk moet worden opgemerkt dat alle determinaties, met uitzondering van die van *Lasiochernes pilosus* (Ellingsen), door Prof. Beier zijn verricht. Terwille van de betrouwbaarheid van deze lijst, zijn vrijwel geen faunistische opgaven uit de Nederlandse literatuur overgenomen.

De volgende opmerkingen zijn als inleiding tot de naamlijst van belang. De volgorde waarin de soorten hier vermeld staan, is die van Beier (1963); naar dit werk en naar Beier's bewerking in *Das Tierreich* (1932, 1932a) wordt bij iedere soort verwezen. Het aantal hier voor ons land genoemde soorten is 16, het aantal hiernaast nog te verwachten soorten 10 tot 20. Het verdient aanbeveling naar deze ontbrekende soorten vooral te zoeken in mest- en composthopen, in huizen, stallen en schuren, onder schors, op boktorren en vliegen, in het litoraal en dicht bij de kust, in *Sphagnum*, en aan de bosrand op struiken.

Enkele van de in dit artikel vermelde soorten zijn door menselijk transport nu bijna kosmopolitisch geworden, zoals *Withius subruber* (Simon) en *Chelifer cancroides* (L.). Andere soorten, daarentegen, stellen zeer strenge

eisen aan hun omgeving: *Lasiochernes pilosus* (Ellingsen) schijnt uitsluitend voor te komen in molsnesten; *Dactylochelifera latreillei* (Leach), waarschijnlijk de subspecies *septentrionalis* (Beier), is in de Nederlandse duinstreek een typische bewoner van de binnenzijde van de zeereep. *Neobisium* (*Neobisium*) *simile* (L. Koch) bereikt, volgens onze gegevens, in Zuid Limburg de Noordwestgrens van zijn verspreidingsgebied; ditzelfde geldt waarschijnlijk ook voor *Chernes hahni* (L. Koch). Een merkwaardige verspreiding hebben onze beide *Allochernes* soorten. *A. dubius* (Cambridge) komt voor in Zuidoost Finland, Zuid Zweden, Denemarken, Noordwest Duitsland, België, Nederland, Engeland, Ierland, Noordwest Frankrijk, Noord Spanje en Madeira. *A. powelli* (Kew) is gevonden in Denemarken, Nederland, Engeland, Ierland en Noordwest Spanje.

Drie soorten werden door ons aangetroffen in Zuidlimburgse ondergrondse mergelgroeven: *Chthonius* (*Chthonius*) *ischnocheles* (Hermann) (bij de ingang), *Neobisium* (*Neobisium*) *simile* (L. Koch), *Neobisium* (*Neobisium*) *carcinoides* (Hermann) (bij een ingang en in een kleine grot). Leruth (1939) karakteriseert eerstgenoemde soort als troglaphiel, vooral bij de ingangen; de tweede als troglaphiel; en de derde als een „troglaphile occasionel” van de ingangen.

Drie soorten behoorden tevens tot de fauna van onze warme kassen, n.l. *Chthonius* (*Chthonius*) *ischnocheles* (Hermann), *Chthonius* (*Ephippiochthonius*) *tetrachelatus* (Preyssler) en *Pselaphochernes scorpioides* (Hermann). Deze soorten werden in de literatuur ook vermeld uit Zwitserse kassen (zie De Lessert, 1911; Holzapfel, 1932). Het is niet bekend of zij ook na het invoeren van moderne insecticiden nog in onze kassen voorkomen.

FAUNISTISCH OVERZICHT

CHTHONIIDAE

Chthonius (**Chthonius**) **ischnocheles** (Hermann)

Chthonius (*Chthonius*) *ischnocheles*, Beier, 1932: 48, fig. 52; 1963: 25, fig. 16.

Vindplaatsen. — Utrecht, kassen Hortus Botanicus, 11 juli 1949, 1 exemplaar. Den Haag, Haagse Bos, 20 oktober 1962, strooisel, 1 exemplaar. Oostbroek (L.), 20 september 1950, bos, 4 exemplaren. Neercanne, ingang groeve achter kasteel, 17 oktober 1950, 1 exemplaar; Cannerbos, 20 maart 1950, 1 exemplaar. Sint Pietersberg, Slavante, 24 april 1950, 1 exemplaar; Oosthelling, 19 oktober 1950, 1 exemplaar; bos bij grenspaal 58, 18 oktober 1950, 1 exemplaar. Rijckholt, Sjoene Grub, 20 oktober 1950, strooisel, 2 exemplaren. Gronsveld, bij ingang groeve „De Hel”, 20 oktober 1950, tussen dode

takken, 1 exemplaar; Trichterberg, 20 oktober 1950, onder varens, 1 exemplaar.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Rotterdam, Westervoort (Ritsema, 1874: xxxiv; sub *Chthonius rayi*).

Habitat. — Op vochtige plaatsen, in bossen (in het strooisel, onder stenen, etc.), in kassen en in ondergrondse mergelgroeven (vooral bij de ingangen).

Verspreiding. — Zuid en West Europa, oostelijk Noord Amerika.

Chthonius (Ephippiochthonius) tetrachelatus (Preyssler)

Chthonius (Ephippiochthonius) tetrachelatus, Beier, 1932: 56, fig. 68; 1963: 57, fig. 54.

Vindplaatsen. — Baarn, kassen Cantonspark, 8 april 1949, 2 exemplaren. Leiden, kassen Hortus Botanicus, september-november 1942, 5 exemplaren; 2 maart 1946, 1 exemplaar. Neercanne, omgeving kasteel, 11 mei 1951, 1 exemplaar.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Leiden (Van der Hammen, 1949: 73, 74; sub *Chthonius tetrachelatus*).

Habitat. — Volgens Beier op droge en zwak vochtige plaatsen, vooral onder stenen, maar ook in strooisel. Komt ook in kassen voor.

Verspreiding. — Een groot deel van Europa en een deel van Noord Amerika.

NEOBISIIDAE

Neobisium (Neobisium) simile (L. Koch)

Neobisium (Neobisium) simile, Beier, 1932: 89, fig. 96; 1963: 101-102, fig. 95.

Vindplaatsen. — Heerlen, herfst 1958, 1 exemplaar. Meerssen, groeve „Oli”, 21 september 1951, 1 exemplaar. Geulhem, bos bij „Barakkengrot”, 13 november 1951, 2 exemplaren. St. Gerlach, Kloosterbos, 7 augustus 1946, 1 exemplaar. Oud Valkenburg, Biebos, bij „Sibberbosgrot”, 11 januari 1951, 1 exemplaar. Wijlre, Keutenberg, 27 mei 1949, 1 exemplaar. Gronsveld, Riessenberg, 20 oktober 1950, strooisel, 1 exemplaar. Epen, Bovenste Bos, 26 september 1951, 2 exemplaren; Onderste Bos, 26 september 1951, 1 exemplaar. Cotessen, bos tussen grenspalen 9 en 10, 18 april 1951, 1 exemplaar.

Habitat. — In bossen, in strooisel en mos; ook wel in grotten en mergelgroeven.

Verspreiding. — Een deel van West en Midden Europa (West Duitsland, Frankrijk, Zwitserland, Noordwest Spanje). Niet in Engeland en

Denemarken. De soort bereikt blijkbaar in Zuid Limburg de noordwestelijke grens van zijn verspreidingsgebied.

Neobisium (Neobisium) simoni simoni (L. Koch)

Neobisium (Neobisium) simoni, Beier, 1932: 91, fig. 97.

Neobisium (Neobisium) simoni simoni, Beier, 1963: 92, fig. 86.

Vindplaats uit de literatuur. — „Holland” (Beier, 1963).

Habitat. — In strooisel en onder stenen.

Verspreiding. — Westelijk Midden Europa.

Neobisium (Neobisium) carcinoides (Hermann)

Neobisium (Neobisium) muscorum, Beier, 1932: 93, fig. 100.

Neobisium (Neobisium) carcinoides, Beier, 1963: 113-115, fig. 109.

Vindplaatsen. — Havelte (Dr.), 12 juli 1939, onder heiplag, 1 exemplaar; 13 juli 1939, onder hei in bos van den gemengd met berk, 2 exemplaren. Markelo (Ov.), 29 oktober 1948, 1 exemplaar. Barneveld, De Schaffelaar, 3 maart 1943, 1 exemplaar. Hoenderloo, Hoge Veluwe (8h), zomer 1945, 1 exemplaar. Wilp (Gld.), 15 maart 1950, 2 exemplaren; Kleine Noordijk, 10 september 1949, 2 exemplaren; 1953-1954, 3 exemplaren. Vogelenzang, 21 april 1951, 1 exemplaar. Noordwijkerhout, 31 maart 1950, eikenstrooisel, 2 exemplaren. Leiden, 4 mei 1964, onder bomen, 1 exemplaar. Voorschoten, 15 maart 1946, 1 exemplaar; 10 maart 1957, strooisel, 1 exemplaar. Wasse-naar, bij Wassenaarse slag, 24 december 1951, 2 exemplaren; Meijendel, 10 exemplaren; idem, 17 februari 1949, 1 exemplaar; idem, 17 maart 1954, 1 exemplaar; idem, blikvangsten 8 maart-17 mei 1953, 40 exemplaren; idem, blikvangsten 18 november 1953-11 maart 1954, 73 exemplaren; idem, Bierlap, op *Fraxinus excelsior*, 6 november 1927, 2 exemplaren; idem, Bierlap, 17 juli 1952, 5 exemplaren; Raaphorst, 28 juni 1928, 1 exemplaar. Scheveningen, Westduinpark, 7 februari 1961, vochtige dennenaalden in zandkuil, 2 exemplaren. Den Haag, Meer en Bos, 3 juli 1930, 1 exemplaar; Haagse Bos, 16 januari-13 februari 1943, 4 exemplaren; 2 oktober 1962, 10 exemplaren; 20 oktober 1962, 3 exemplaren; november 1962, 50 exemplaren. Nieuwkoop, 13 november 1949, 2 exemplaren. Biesbos, 1-2 april 1944, 1 exemplaar. Ossendrecht, 23 februari 1949, mos uit heide, 1 exemplaar. Oosterhout (N.B.), Vraggelse Heide, 10 december 1954, uit dennenaalden, 8 exemplaren; bosrand, 1 februari 1955, 6 exemplaren. Esbeek, De Utrecht, 13 april 1944, 1 exemplaar. Liempde (N.B.), Veldersbosch, 4 augustus 1945, 1 exemplaar. Vlodrop Station, Kloosterpark, St. Ludwigs College, 30 september 1948, 1 exemplaar. Heerlen, 1959, 2 exemplaren. Bunde, 1 april 1951, langs de Maas, 4 exemplaren. Oostbroek, 20 september 1950, bos, 3 exemplaren.

Neercanne, 17 oktober 1950, ingang groeve achter kasteel, 3 exemplaren. Sint Pietersberg, Encibos, 18 oktober 1950, 1 exemplaar; Slavante, 20 oktober 1950, in bos en in doline, 12 exemplaren; 9 januari 1951, 1 exemplaar; 25 september 1951, in bos en in doline, 4 exemplaren; Oosthelling, 12 september 1950, onderaan, 1 exemplaar; idem, bovenaan, 2 exemplaren; 18 oktober 1950, tussen grenspalen 51 en 52, 2 exemplaren; 19 oktober 1950, kleine grot in het bos, 2 exemplaren; bos van Caestert, onder esdoorn en meidoorn, 1 exemplaar. Houthem, Ravensbos, 11 november 1951, strooisel, 1 exemplaar. Scheulder, 19 april 1951, holle weg, 1 exemplaar. Rijckholt, Sjoene Grub, 25 april 1950, 1 exemplaar; 14 september 1950, 2 exemplaren; 20 oktober 1950, strooisel, 5 exemplaren; 5 april 1951, 1 exemplaar. Gronsvelt, 20 oktober 1950, onder dode takken, 2 exemplaren; 19 april 1951, Savelsbos bij Dolenkamer, 2 exemplaren. Eysdener Bos, 14 september 1950, 2 exemplaren. Epen, Heimansgroeve, 9 augustus 1946, 1 exemplaar.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Hoenderloo (Van der Drift, 1950: 20, 99, 100, 119, 147; sub *Obisium muscorum*); Leiden, Scheveningse Bosjes, Voorburg (Ritsema, 1874: xxxiv; sub *Obisium muscorum*).

Habitat. — Op droge en vochtige plaatsen, in strooisel en mos in loof- en naaldbossen; in de duinen zowel op open terrein als in verschillende typen duinbosjes. De soort is ook gevonden in de ingangen van grotten en mergelgroeven.

Verspreiding. — Bijna geheel Europa, Noord Afrika.

Opmerking. — Blikvangsten in de duinen bij Meijendel tonen aan dat de activiteitsperiode van de soort loopt van ongeveer half november tot ongeveer half mei, met verschillende toppen, in 1954 o.a. in januari en in maart. Van half mei tot half november werden geen exemplaren in blikken gevangen; uit vangsten met de hand blijkt dat de soort in die periode echter wel degelijk aanwezig is. Nader onderzoek over activiteit in verband met leeftijd, is zeer gewenst.

CHEIRIDIIDAE

Cheiridium museorum (Leach)

Cheiridium museorum, Beier, 1932a: 8, fig. 5; 1963: 244, fig. 248.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Nederland (Snellen van Vollenhoven, 1859: 70; sub *Chelifera musaeorum*); Haarlem, Leiden (Ritsema, 1874: xxxiii; sub *Cheiridium musaeorum*).

Habitat. — Op droge plaatsen in huizen, schuren, etc.

Verspreiding. — Europa, Noord Afrika; ook naar elders door transport verspreid.

CHERNETIDAE

Lamprochernes nodosus (Schrank)

Lamprochernes nodosus, Beier, 1932a: 93, fig. 101; 1963: 251-252, fig. 253.

Vindplaatsen. — Bilthoven, 7 augustus 1944, op een huisvlieg, 3 exemplaren. Wassenaar, Zuidwijk, september 1960, in huis, op een poot van een huisvlieg, 1 exemplaar. Rhooen (Z.H.), in rotte bladeren, 20 exemplaren. Serooskerke (Schouwen), 10 augustus 1940, op een poot van een huisvlieg, 1 exemplaar. Axel (Zld.) 20 juli 1959, op een poot van een vlieg, 1 exemplaar. Heerlen, 1962, 1 exemplaar.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Leiden, Rhooen (Ritsema, 1874: xxxiii; sub *Chernes reussii*).

Habitat. — In rotte bladeren, vooral in composthopen in tuinderijen. Vaak phoretisch op poten van vliegen en andere insekten.

Verspreiding. — Europa, Noord Afrika.

Pselaphochernes scorpioides (Hermann)

Pselaphochernes scorpioides, Beier, 1932a: 131, fig. 146; 1963: 255, fig. 256.

Vindplaatsen. — Leiden, kassen Hortus Botanicus, september-november 1942, 1 exemplaar. Wassenaar, Zuidwijk, 3 september 1962, in een kippenren, 2 exemplaren.

Vindplaats uit de literatuur. — Leiden (Van der Hammen, 1949: 74; sub *Chelififer scorpioides*).

Habitat. — Broeibedden, mest-, compost- en afvalhopen; in het bos in strooisel en onder schors; ook wel in stallen, vogelnesten, kassen, etc.

Verspreiding. — Europa, Noord Afrika.

Lasiochernes pilosus (Ellingsen)

Lasiochernes pilosus, Beier, 1932a: 134, fig. 150; 1963: 259, fig. 259.

Vindplaatsen. — Sittard, maart 1912, molsnesten, 9 exemplaren. Valkenburg, 3 oktober 1912, molsnest, 1 exemplaar.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Sittard (Heselhaus, 1913: 197, 223; sub *Chernes spec.*), Valkenburg (Heselhaus: 1914: 77; sub *Chelififer falcomontanus*).

Habitat. — De soort wordt uitsluitend gevonden in molsnesten. Volgens Beier (1963) geeft zij de voorkeur aan nesten van bladeren die een zekere rottingsgraad bereikt hebben. Dit is waarschijnlijk de oorzaak dat zij slechts in een klein percentage van het aantal onderzochte nesten voorkwam (vergelijk ook: Heselhaus, 1913: 197, 223; Cooreman, 1946: 6, 7).

Verspreiding. — Midden Europa, inclusief Nederland en België. Cooreman (1946) vermeldt bij vergissing dat het materiaal van Heselhaus in

Luxemburg verzameld werd; de opgaven hebben evenwel betrekking op Limburg.

Opmerking. — Heselhaus (1914) beschouwde zijn materiaal als een nieuwe soort, *Chelifer falcomontanus* (de soortnaam is afgeleid van Valkenburg). Daar een exemplaar van Valkenburg nog aanwezig is in de Collectie Heselhaus die onlangs door het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie werd aangekocht, wordt dit hier aangewezen als lectotype.

***Allochnes dubius* (Cambridge)**

Allochnes (Toxochernes) dubius, Beier, 1932a: 152, fig. 162.

Allochnes dubius, Beier, 1963: 262, fig. 262.

Vindplaatsen. — Echten (Dr.), Kienholt, 10 november 1945, 1 exemplaar. Mantinge (Dr.), Mantingerbos, 20 september 1942, 1 exemplaar; 10 november 1945, 1 exemplaar.

Habitat. — In de bodem van loofbossen (in strooisel en de bovenste minerale lagen); in Nederland tot nu toe alleen gevonden in oude bosresten in Drente.

Verspreiding. — Zuidoost Finland, Zuid Zweden, Denemarken, Noordwest Duitsland, Nederland, België, Engeland, Ierland, Noordwest Frankrijk, Noord Spanje, Madeira.

***Allochnes powelli* (Kew)**

Allochnes (Allochnes) powelli, Beier, 1932a: 149.

Allochnes powelli, Beier, 1963: 268, 269.

Vindplaats. — Terschelling, 18 augustus 1948, onder de schors van een vlier, 1 exemplaar.

Habitat. — Weinig is bekend van de oecologie van de soort. In Engeland werd zij gevonden in afval in stallen, etc.

Verspreiding. — Denemarken, Nederland, Engeland, Ierland, Noordwest Spanje.

***Toxochernes panzeri* (C. L. Koch)**

Allochnes (Toxochernes) panzeri, Beier, 1932a: 151, fig. 161.

Toxochernes panzeri, Beier, 1963: 271, fig. 272.

Vindplaats. — Wilp (Gld.), Kleine Noordijk, 1953-1954, 1 exemplaar; 1955, 2 exemplaren.

Vindplaats uit de literatuur. — „Holland” (Beier, 1963: 271).

Habitat. — In het stro van stallen en schuren, in de omgeving van boerenhuizen, in oude holle bomen, in vogelnesten, etc.

Verspreiding. — Midden Europa; noordwaarts tot Engeland, Nederland, Denemarken, Zuid Zweden, Finland, Letland.

Chernes hahni (L. Koch)

Chernes hahni, Beier, 1963: 278, fig. 280.

Vindplaats. — Heerlen, herfst 1958, 1 exemplaar; 1959, 1 exemplaar.

Vindplaatsen uit de literatuur. — „Holland”, Leiden, Rhooen, Middelburg (Ritsema, 1874: xxxiii).

Habitat. — Onder de schors van loofbomen, vooral in open terrein (lanen, boomgaarden, etc.); zeldzamer in bossen.

Verspreiding. — Een deel van Midden Europa (Nederland, Zuid Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland), Zuid en Oost Europa. De vindplaatsen in Nederland sluiten blijkbaar niet aan bij de overige uit de literatuur bekende middeneuropese vindplaatsen.

CHELIFERIDAE

Withius subruber (Simon)

Withius subruber, Beier, 1932a: 198, fig. 202; 1963: 282, 283, fig. 284.

Vindplaatsen. — Irnsum (Fr.), september 1958, in een boerderij, honderden exemplaren. Leiden, in herbarium, 3 exemplaren.

Habitat. — In Zuid Europa onder schors, elders in graanschuren, etc.

Verspreiding. — Door toedoen van de mens bijna over de gehele wereld verspreid.

Chelifer cancroides (L.)

Chelifer cancroides, Beier, 1932a: 236, fig. 244-246; 1963: 287, fig. 288.

Vindplaatsen. — Wilp (Gld.), Kleine Noordijk, 1946, 1 exemplaar; 1951, 1 exemplaar; 1952-1953, 1 exemplaar. Leiden, in herbarium, 1 exemplaar. Roermond, augustus-september 1927, 1 exemplaar. Heerlen, 1959, 1 exemplaar.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Nederland (Snellen van Vollenhoven, 1859: 69, pl. 6 fig. 1); Oosterbeek, Leiden (Ritsema, 1874: xxxiv; sub *Chelifer granulatus*).

Habitat. — In nesten van verschillende vogels, in bijenkorven, in schuren en stallen, in huizen, in oud papier en boeken („boekenschorpioen”!). In Midden en Zuid Europa ook buiten, op droge plaatsen, vooral onder losse schors van naaldbomen.

Verspreiding. — Geheel Europa. Door de mens bijna over alle werelddelen verspreid.

Dactylochelifer latreillei (Leach)

Dactylochelifer latreillei, Beier, 1932a: 254, fig. 261-262; 1963: 291, fig. 291.

Vindplaatsen. — Terschelling, Bosplaat, 9 september 1952, in helmpollen, onder duindoorn, 2 exemplaren. Texel, De Slufter, 7 mei 1949, 1 exemplaar. Huisduinen, 8 juli 1950, grens tussen duinen en weiland, 1 exemplaar. Tussen Katwijk en Noordwijk, 22 september 1945, duinen, 1 exemplaar. Katwijk, 7 september 1935, 1 exemplaar. Wassenaar, Meijendel, 1 exemplaar. Renesse, 16 mei 1949, 1 exemplaar; Verkliddersduinen, 15 mei 1949, 3 exemplaren. Nijmegen, 25 augustus 1929, 1 exemplaar. Heerlen, 1959, 13 exemplaren.

Vindplaatsen uit de literatuur. — Nederland (in de duinen), Rhooen (Ritsema, 1874: xxxiv; sub *Chelifer schaefferi*; onzekere opgave). Terschelling (Mac Gillavry, 1914: 91; sub *Chelifer peculiaris*; onzekere opgave). Terschelling (Van Heerdt & Mörzer Bruyns, 1960: 236, 258, 261, 265, 269; sub *Chelifer latreillei*)

Habitat. — Van *Dactylochelifer latreillei* worden twee ondersoorten onderscheiden: *latreillei* en *septentrionalis*. Helaas is ons materiaal niet tot op de subspecies gedetermineerd. Hoogstwaarschijnlijk moet het materiaal uit de duinen echter tot de noordelijke ondersoort gerekend worden die dicht bij de kust voorkomt. Volgens Van Heerdt & Mörzer Bruyns (1960) werd het Terschellinger materiaal vooral aan de binnenzijde gevonden van de door hen onderzochte buitenste duinrij; het was zeer talrijk in de dode bladscheden van droge, dode helmpollen. De typische ondersoort komt volgens Beier (1963) voor in grasland in het overstromingsgebied van beken en riviertjes, en wordt daar gevonden onder schors en in strooisel van struikhorsten die min of meer voor de overstroming beschermd zijn. Ons materiaal van Nijmegen en Heerlen moet waarschijnlijk hiertoe gebracht worden.

Verspreiding. — De typische ondersoort komt voor in Midden en Zuid Europa; de Noordelijke ondersoort wordt gevonden in Zuid Finland, Zuid Zweden, op de Oost Friese eilanden, en waarschijnlijk langs de Nederlandse kust.

SUMMARY

The present paper deals with a collection of false scorpions from The Netherlands. A total of sixteen species is recorded, viz., *Chthonius (Chthonius) ischnocheles* (Hermann), *C. (Ephippiochthonius) tetrachelatus* (Preyssler), *Neobisium (Neobisium) simile* (L. Koch), *N. (N.) simoni simoni* (L. Koch), *N. (N.) carcinoides* (Hermann), *Cheiridium museorum* (Leach), *Lamprochernes nodosus* (Schränk), *Pselaphochernes scorpioides* (Hermann), *Lasiochernes pilosus* (Ellingsen), *Allochernes dubius* (Cambridge), *A. powelli* (Kew), *Toxochernes panzeri* (C. L. Koch), *Chernes hahni* (L. Koch), *Withius*

subruber (Simon), *Chelifer cancroides* (L.), *Dactylochelifer latreillei* (Leach). A lectotype is designated for *Chelifer falcomontanus* Heselhaus, a synonym of *Lasiochernes pilosus*; this type was selected from the original material in the Heselhaus Collection, which was recently purchased by the Rijksmuseum van Natuurlijke Historie. All material, with the exception of *Chelifer falcomontanus*, has been identified by Prof. Dr. M. Beier (Vienna).

LITERATUUR

- BEIER, M., 1932. Pseudoscorpionidea I. Subord. Chthoniinea et Neobisiinea. — Das Tierreich, 57.
- , 1932a. Pseudoscorpionidea II. Subord. C. Cheliferinea. — Das Tierreich, 58.
- , 1963. Ordnung Pseudoscorpionidea (Afterskorpione). — Bestimmungsbücher zur Bodenfauna Europas, 1.
- COOREMAN, J., 1946. Note sur les Pseudoscorpions de la faune Belge. — Bull. Mus. Roy. Hist. Nat. Belg., 22 (2): 1-8, 1 textfig.
- DRIFT, J. VAN DER, 1950. Analysis of the animal community in a beech forest floor. — Leiden, viii + 1-168, frontispiece, fig. 1-15, tab. 1-32. [Ook in Tijdschr. Ent., 94 en Meded. ITBON. 9 (1951)].
- HAMMEN, L. VAN DER, 1949. On Arachnida collected in Dutch greenhouses. — Tijdschr. Ent., 91: 72-82, fig. 1-3.
- HEERDT, P. F. VAN & M. F. MÖRZER BRUYN, 1960. A biocenological investigation in the yellow dune region of Terschelling. — Tijdschr. Ent., 103: 225-275, fig. 1-8.
- HESELHAUS, F., 1913. Über Arthropoden in Maulwurfsnestern. — Tijdschr. Ent., 56: 195-237.
- , 1914. Über Arthropoden in Nestern. — Tijdschr. Ent., 57: 62-88.
- HOLZAPFEL, M., 1932. Die Gewächshausfauna des Berner Botanischen Gartens. — Rev. Suisse Zool., 39: 325-374.
- LERUTH, R., 1939. La biologie du domaine souterrain et la faune cavernicole de la Belgique. — Mém. Mus. Roy. Hist. Nat. Belgique, 87: 1-506, fig. 1-61.
- LESSERT, R. DE, 1911. Pseudoscorpions. — Catalogue des Invertébrés de la Suisse, 5.
- MAC GILLAVRY, D., 1914. De entomologische fauna van het eiland Terschelling voor zover zij tot nu toe bekend is. — Tijdschr. Ent., 57: 89-106.
- RITSEMA CZ., C., 1874. Naamlijst der tot heden in Nederland waargenomen bastaardschorpionen (Chernetiden). — Tijdschr. Ent., 18: xxxiii-xxxiv.
- SNELLEN VAN Vollenhoven, S. C., 1859. De natuurlijke historie van Nederland. De dieren van Nederland. Overzicht der gelede dieren. Haarlem, vi, 1-558, pl. 1-34.